

מחברת האשלג הא"י
(P.P.L.)
לחברת מפעלי ים המלח
(D.S.W.)

**מפעלי
ים המלח**

1952 ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ 1925

**Palestine
Potash**

יוסי לנגוצקי

ינואר 2014

(גרסה ראשונה 2004)

PALESTINE POTASH LTD.

1925

**סיפורה של חברת האשלג הארץ-ישראלית,
שהינו אחד הפרקים המפוארים
בתולדות הישוב בארץ, טרם הקמת המדינה,
נשכח והושכח במהלך השנים שלאחר הקמת המדינה.
זאת בעיקר מכיוון שחברת האשלג הוצגה
ע"י גורמים פוליטיים דומיננטיים באותן שנים –
כמפעל קפיטליסטי, זר כביכול
לאידיאולוגיה הציונית וההתיישבותית.**

1952

**מפעל האשלג היה מפעל ציוני - שהוקם ביוזמת
יחידים חדורי הכרה ציונית, בעלי תעוזה כלכלית
ומקצוענות מדעית וטכנית - שהפכו אותו בזיעת אפיהם
של מאות עובדים - לגדול מפעלי התעשייה של היישוב
היהודי טרם הקמת המדינה.**

**מפעלי
ים המלח**

PALESTINE POTASH LTD.
ESTABLISHED 1925

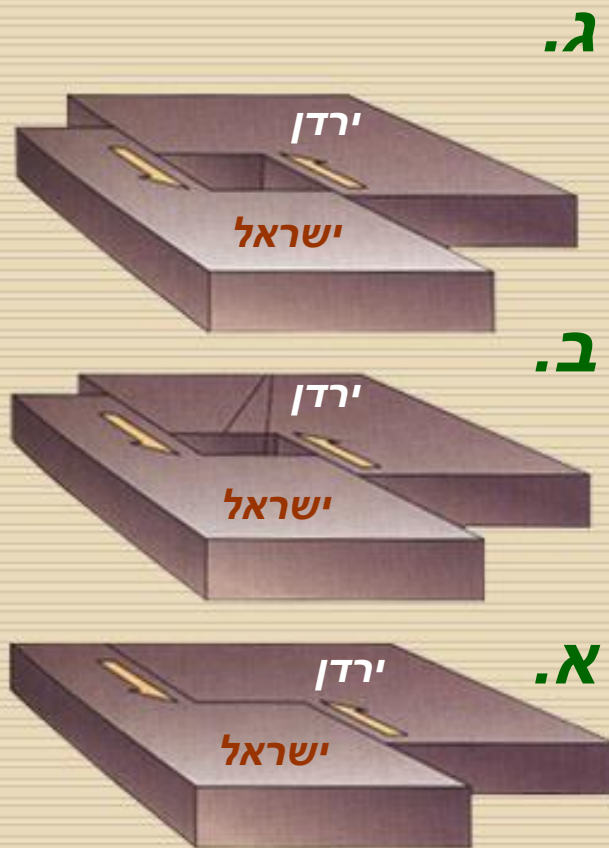
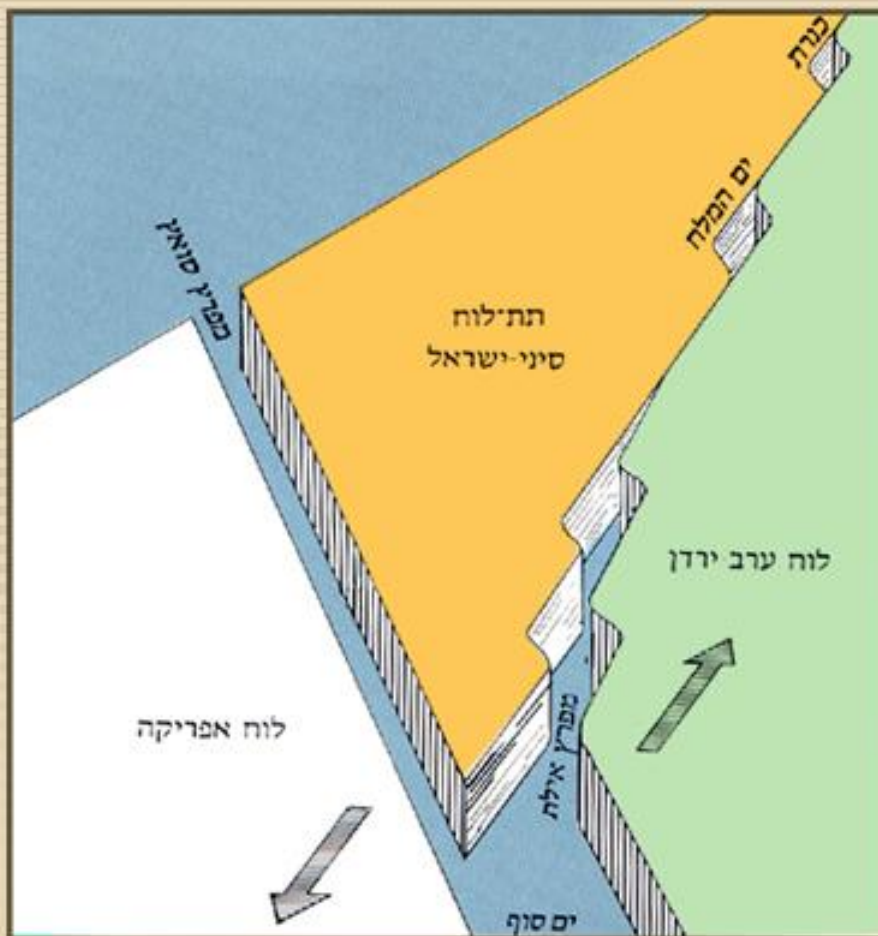
1925

1952

מפעלי
ים המלח

שלבים בהתפתחות שקע ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ימת-הלשון (12-60,000 שנה)

קידוח צמח 1
3000 מ' מלח

חיבור בין הימה
לים התיכון התקיים
מלפני 5 מיליון שנים
עד לפני 1.5 מיליון שנים

שיא הימה הגיע עד
למפלס 180- מ'

קידוח ליסן 1
4000 מ' מלח

קידוחים באזור סדום
3000 מ' מלח

0 10 20 30 40 50 km

1925

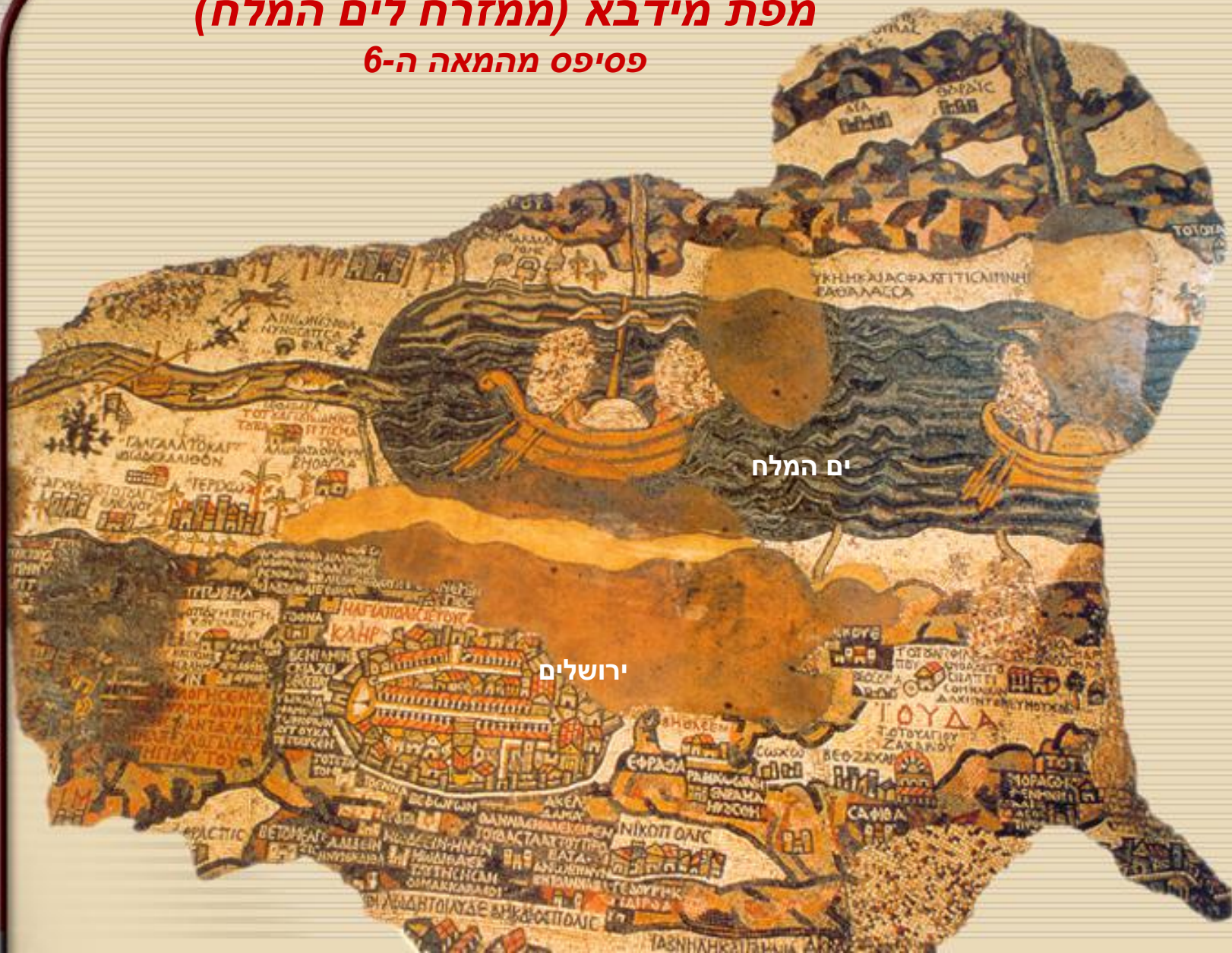
1952

מפעלי
ים המלח

מפת מידבא (ממזרח לים המלח)

פסיפס מהמאה ה-6

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

אבני דרך בחקר ים המלח

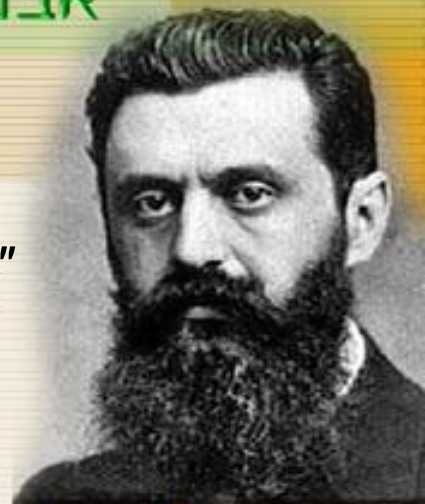
Seetzen	1806 ♦ הקפת ים המלח ותיאור שיטתי ראשון של האיזור
Costigan (מת בתום הסיור)	1835 ♦ שייט ומדידות עומק (שלא השתמרו)
Moore & Beke	1837-8 ♦ ראשונים לזיהוי היות מפלס ים המלח נמוך מ- m.s.l. מיפוי חופים ומדידות עומק
Josef Von Russegger	1838 ♦ קביעה מדוייקת ראשונה של המפלס: 400 (-) מ' אנליזות מלחים בים
Lt. Molynex (מת בתום הסיור)	1847 ♦ מחקרים שונים
Lt. Lynch	1848 ♦ גיאולוגיה, זואולוגיה, מדידות בטימטריות, מיפוי
Tristram	1863-4 ♦ צומח וחי, מיפוי, ציורים צבעוניים של אתרים

1952

מפעלי
ים המלח

אבני דרך במחקר ים המלח במאה ה-XIX

"אודות ים-המלח כדברים האלה: עמק ימי זה, השרוי בעומק הגדול ביותר שמתחת לפני-הים, מהוה משרה מרוכזת של אשלג"

"אני חפץ לומר לכם רק זו בלבד, שמי ים-המלח מהווים משרה מלחית מלאה כמעט, שכדוגמתה מצויה רק בשטאספורט. בודאי שמעתם על מפעלי-האשלג של שטאספורט, שכבשו את שוק-העולם. כיום הזה השגנו אנחנו זאת, ובמדה עוד גדולה מזו, ביס-המלח."

"מה שהיה אפשר לעשות בשטאספורט, אפשר היה לעשות גם ביס-המלח, ים-המות. ואמנם מים אלה שלנו עשירים הרבה מאשר כל מים אחרים בעולם כולו. כמות הברום של המים הללו אין להשיג משום תמיסה טבעית אחרת. הדרי יודעים אתם איזה חומר יקר הוא הברום."

קטעים מתוך ספרו של בנימין זאב הרצל: "אלטנוילנד"

1896

1925

1952

מפעלי
ים המלח

חוף צפון ים המלח בתקופת השלטון התורכי

1925

1952

מפעלי
ים המלח

חוף צפון ים המלח בתקופת השלטון התורכי

PL

1925

1952

מפעלי
ים המלח

משה נובומייסקי,

חוזה הפקת אוצרות הטבע של ים המלח,

נולד בברוגוזין שבסיביר המזרחית 1873

סיים לימודי הנדסת מכרות (גרמניה/פרוסיה) 1897

1925

אבני דרך במחקר ים המלח במאה ה-XIX

1894

חלוץ המחקר השימושי
בים המלח

Prof. Max Blanckenhorn
(1861-1947)

הנהיג ארבע משלחות מחקר
לאזור ים המלח
בשנים 1894-1908

1952

מפעלי
ים המלח

1925

ייחודיות מלחי ים המלח בהשוואה למי ים

אשלגן בים המלח מצוי בריכוז X 20 מאשר במי ים

ברום בים המלח מצוי בריכוז X 90 מאשר במי ים

מגנזיום בים המלח מצוי בריכוז X 35 מאשר במי ים

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

מחזון לזיכיון I

1925

1906 ♦ נובומייסקי נפגש בברלין עם אוטו ורבורג ומתרשם ממחקריו של פרופ' בלנקנהורן.

1907 ♦ נובומייסקי מנסה להשפיע על רופין לבקש זיכיון לניצול מי ים המלח.

1911 ♦ נובומייסקי מגיע לסיור ראשון בים המלח.

1918 ♦ אזור צפון ים המלח נכבש ע"י הבריטים מידי הטורקים.
♦ מייג'ור טולוק מבקש זכיון להפקת אשלג, מממשלת בריטניה.

1920 ♦ נובומייסקי עולה ארצה.

1922 ♦ "חבר הלאומים" מאשר את המנדט הבריטי בפלסטינה (א"י) ובעבר הירדן המזרחי.
בארץ 84,000 יהודים!

♦ נובומייסקי מגיש הצעה ראשונה לניצול אוצרות הטבע באיזור ים המלח למשרד המושבות הבריטי.

♦ נובומייסקי רוכש חזקה מחסבון בחוף הצפוני של ים המלח.

1923 ♦ נובומייסקי חובר למייג'ור טולוק.

1924 ♦ נובומייסקי מקים את חב' "הסינדיקט הא"י למכרות בע"מ".
♦ הנציב העליון דורש לערוך מכרז פומבי בנושא הזכיון.

1952

מפעלי
ים המלח

PR

1925

משה נובומייסקי

מזרח סיביר

ברוגוזין,
כפר הולדתו

1873

מונגוליה

סין

פרוסיה,
מקום לימודיו
1892-1897

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

ראשית ייצור האשלג בעולם

1820 ♦ גילוי חשיבות האשלג לצורך דישון צמחים. Justus Von Liebig

1861 ♦ פטנט ראשון להפרדת מלחי K ממלחי Mg
ובהמשך הפקת Br חופשי. Adolf Franz

1918 ♦ תעשיית האשלג רק בגרמניה.
ייצור 2,400,000 טון/שנה אשלג.

1920 ♦ חבל אלזס מועבר לאחר מלחמת העולם ה-I מגרמניה לצרפת.
ייצור 400,000 טון/שנה אשלג.

1922 ♦ הקמת קרטל גרמני-צרפתי.
ייצור 4,800,000 טון/שנה אשלג.

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

ראשית ייצור האשלג בעולם

להוציא את ארה"ב (קליפורניה) ופלסטינה (א"י),
בהן הופק האשלג כנוזל, הרי שביתר 5 המדינות
הופק האשלג מכרייה תת קרקעית
תוך שימוש בקיטור להמסתו והשבחתו.

להערכת נובומייסקי:

לתנאי הפקת המלחים בים המלח יתרון כלכלי
משמעותי בהשוואה ליצרנים אחרים לאור:

- התכונות הייחודיות של מי ים המלח.
- תנאי איוד של 9 חודשים בשנה (אנרגיה חינם!).
- קיום מי הירדן לצורך תהליכי ההפקה.

ואילו החסרונות:

- אמצעי/שיטות תחבורה פרימיטיביים.
- איזור קשה מאד למחיה.

סיר הנרי למברט אומר לנובומייסקי (1924):
.... "בשם אלוהים, מי יאות לחיות שם?"

שמענו כי בני אדם לבנים אינם מסוגלים לעמוד
בתנאי האקלים אשר שם, כי אם רק כושים".

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי

ים המלח

תזכיר עבודה
שהגיש נובומייסקי
למשרד המושבות הבריטי
ב-1922

PALESTINE.
MINERAL RESOURCES OF THE DEAD SEA.

MEMORANDUM

presented by

M. A. NOVOMEJSKY

to the

COLONIAL OFFICE

DECEMBER 1922.

HERBERT OPPENHEIMER, NATHAN & VANDYK,
1, FINSBURY SQUARE,
LONDON, E.C.2.
SOLICITORS.

1925

1952

מפעלי
ים המלח

מתוך התזכיר הנ"ל:

הצעה לתוכנית עבודה למשרד המושבות הבריטי (1922)

1. הפקת מלחים מים המלח

- א. תוקמנה בריכות ניסיוניות בסמוך לשפת הים לצורך לימוד של תהליכי השקעת המלחים ע"י אידוד.
- ב. יבוצעו אנליזות שיטתיות של המלחים השונים שהתגבשו, במעבדות ים המלח.
- ג. יבוצעו אנליזות של מי הירדן בעונות שונות.
- ד. יבוצע סקר של הקרקעות בצפון ים המלח, הרכבן ורמת החילחול שלהן.
- ה. יבוצע מיפוי טופוגרפי של המקום.
- ו. יבוצע סקר לגבי שני נתיבי תנועה אפשריים לרכבת:
 - (1) ים המלח-ירושלים,
 - (2) ים המלח-בית שאן.
- ז. יבוצע סקר כלכלי.

2. פצלי שמן (The Bituminous Limestone)

3. פוספטים

4. אספלט בנחל חימר

5. מלח הר סדום

6. מרבצי נחושת בפנאן (בירדן)

1925

היתד הראשונה

ביום 4 באפריל 1925 מגיע
משה (מוסיה) לנגוצקי, ראשון חלוצי ים המלח,
לחופו הצפוני של ים המלח
מקים ומפעיל, כשלוש שנים לבדו,
אתר ניסויים ותצפיות

מפעלי

ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

משה לנגוצקי 1927

1925

**בריכות אידוי ניסיוניות
בצפון ים המלח (1927)**

1. חופרים בריכה

2. מהדקים את הקרקעית

3. ממלאים במי ים המלח

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

החלוצים הראשונים בצפון ים המלח (1927)

זלמן
קרן-צבי

הניה
מריסיס

הרשקה
אקסלרוד

נח
מריסיס

לנגוצקי

פרומה
גושנסקי

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

מאורעות תרפ"ט 1929 בצפון ים המלח
חלק מהמפליגים לקלירוהי שבמזרח האגם

לנגוצקי

עלי

אכסלרוד

מריסיס

אבו חסן

קרן צבי

אבו-ע'אין

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

"וילה נובו"
בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

התחנה המטאורולוגית בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

עשויים לא חת...

1925

1952

מפעלי
ים המלח

שיט בסירות מפרש

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

מחזון לזיכיון II

1925	מאי – פורסם מכרז פומבי.
אוקטובר – הוגשו 5 הצעות. 3 מתוכן נבחרו. לנובומייסקי יתרון טכני, למתחריו יתרון כספי.
ממשלת אוסטרליה דורשת הכרה בזכיון שניתן ב-1911 ע"י התורכים, לנתינים תורכים שמכרו זאת לקבוצה בריטית שכללה אוסטרלי.
1926	משרד המושבות פוסל את כל ההצעות
1927	סבב נוסף של הצעות של גופים שונים, ללא כל תוצאה
1927	9 באפריל – הנציב העליון (לורד פלומר) מסכים עקרונית למתן זיכיון לנובומייסקי וטולוק ובלבד שיציגו ערובות כספיות מניחות את הדעת
1928	ויכוחים קשים בבית הלורדים בבריטניה לאור ההתנגדות הקשה למתן הזיכיון ליהודי
1929	23 לאוקטובר – הוקמה חברת האשלג הא"י – Palestine Potash Ltd (P.P.L.)
יו"ר החברה: לורד ליטון
מועצת המנהלים: 11 דירקטורים מהם 6 נתינים בריטיים (נציגי משקיעים ואנשי ציבור)
4 נתיני ארה"ב (נציגי חברות כלכליות ציוניות) ונובומייסקי.
מאורעות 1929
1930	1 לינואר – קבלת הזכיון.

1952

מפעלי

ים המלח

1925

Palestine and the Dead Sea

To the British People

mineral values

Palestine is not a derelict land. It is the most strategic, and one of the minerially richest areas of the World. Dr. Homer's plans for the development of the Dead Sea have been acknowledged the most favourable to Palestine and Transjordan in both Houses of Parliament. Major Brock, the Government Expert, has calculated the amount of salts in solution, and his approximate estimates are :

2,000	million tons of Potassium Chloride (Potash)
11,900	" " " Sodium Chloride (Common Salt)
22,000	" " " Magnesium Chloride (Magnesium)
6,000	" " " Calcium Chloride
980	" " " Magnesium Bromide (Bromine)

From the waters of the Dead Sea alone the amount of Potash would supply the world with 1,000,000 tons a year for over 2,000 years. The supply may be said to be inexhaustible, and the conditions are much more advantageous than those at the Stassfurt Mines.

The available gold in the Dead Sea is moderately estimated as being worth £5,000,000,000. Professor Claude, the French scientist, has made an even higher estimate.

Why has this property of great potential wealth been taken from the British people and the Arabs and handed over to a group of international financiers ?

Zionist opinion

The following extracts from "The New Palestine," a Zionist Paper published in New York, show the Zionist attitude:—

מסמך שטנה
נגד מתן
הזיכיון ליהודים

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

1 לינואר 1930
חברת האשלג מקבלת
זיכיון למיצוי
המלחים והמינרלים
של ים המלח

העתון הרשמי

של
ממשלת פלשתינה (א"י)
ויצא לאור ברשות הממשלה

גליון 261

ירושלים

16 בינוי 1930

הזכיון

למיצוי המלחים והמינרלים של ים המלח.

(תאריכו אתר בינואר 1930).

פלשתינה (א"י) ועבר לירדן מוצחה

המסכם הזה נחתם ביום הראשון בחודש ינואר 1930 בין הוד סקלחו
סיר זוהן רוכרס משנסלור נציג קליין לפלשתינה (א"י), ונציג קליין
לעבר הירדן מוצחה בשם ומסמס המסמלות של שתי תאריצות הניל (המסמלות
בוח, המסמלות) קי סוכני הכתר לכושכות, סן הצד האחר, ובין חברה
האשלג לפלשתינה (א"י), בע"מ, חברה שטרספת באנגלזה ואשר
המשרד הרשום שלה נמצא ב-62 פל סל, בקיר ווסטמינסטר, סן הצד הסני.

חא"ד -

(1) המסמנים של ים המלח הם חלק מהאוצרות המסמנים של
פלשתינה (א"י) ועבר לירדן מוצחה, ורצוי לסר פיקוח אכודי על כל זכיון
להתפתחותם של אלה לסוכה קענינים של אוכלוס פלשתינה
מוצחה.

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

עיקרי הזיכיון "למיצוי מלחים ומינרלים מים המלח" 1.1.1930

הצדדים: ממשלות פלשתינה (א"י) ועבר הירדן המזרחי
ו-חברת האשלג לפלשתינה (א"י) – חב' רשומה באנגליה

הזכויות המוענקות:

"לקבל מהים, ע"י התאדות או באופן אחר, את המלחים (מינרלים)
שבמי הים ואשר מתחת להם".
שטח שבצפון מערב ים המלח (גבול מזרחי – הירדן, גבול דרומי- חוף ים המלח)
שימוש במי הירדן וכל נהר אחר שיורד לים המלח.
זכות לבצע קידוחים להפקת מים.
זכות לשיט על פני האגם.
זכות לבקש שטחים נוספים (במסגרת משך הזיכיון).
תקופה: 75 שנה (1 לינואר 1930 – 31 לדצמבר 2005).

ייחוד לממשלה:

זכויות מעבר, זכאות להעברת צנרת, זכויות למתכות יקרות/נפט
הממשלה לא תתן, 25 שנה, זכות דומה לאף גורם ובהמשך תנתן
זכות סירוב ראשונה לחברת האשלג.
לממשלה זכות להעניק רשויות להפקת "מלח רגיל".

מפעלי

ים המלח

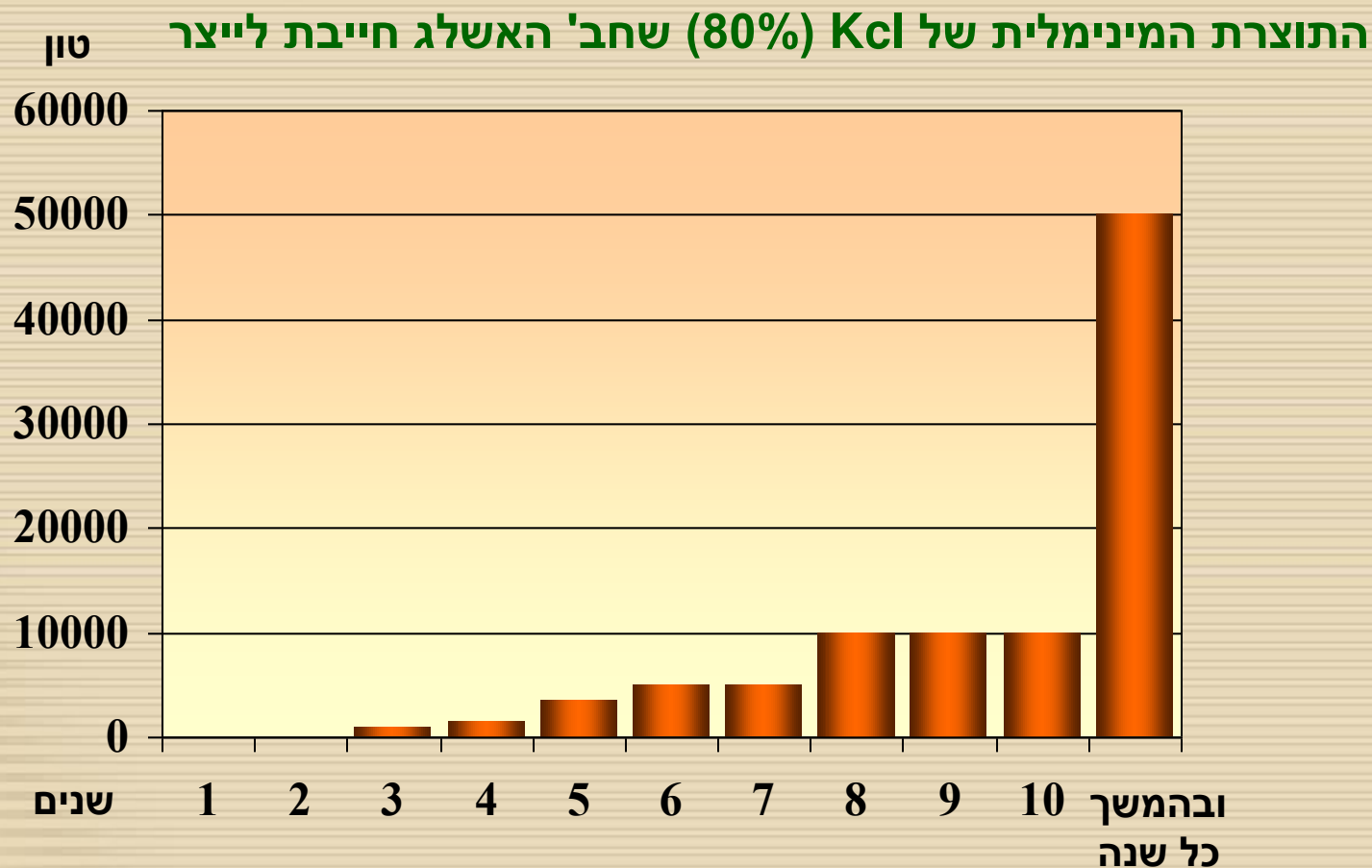
1925

1952

מפעלי
ים המלח

עיקרי הדיכיון II

באם כביש ירושלים – ים המלח לא יסלל בין השנים 5-10 התוצרת רק 1,500 טון
ללא אישור הממשלה – איסור צמצום תוצרת ו/או העלאת מחיר שתגרום לכך.

1925

1952

מפעלי
ים המלח

עיקרי הזיכיון III

תמלוגים (ושותפות ברווחים):

החברה תשלם לממשלה תמלוגים בסך 5% מתוך מחזור המכירות, אך לא פחות ממינימום שהוגדר (בתשלום חצי שנתי).
מתוך הרווחים (מכירות (-) הוצאות מוכרות):

מתוך רווח	לממשלה
5%	20% ←
95%	40% ←

לדוגמא: מרווח של 1 מיליון = מ-50,000 ינתן לממשלה – 10,000

ומ-950,000 ינתן לממשלה 380,000

סה"כ לממשלה 390,000

זרימה בירדן: חל איסור לעצירת הזרימה.

זיהום מים: חל איסור על זיהום מי תהום.

פועלים: מפלשתינה (א"י) ומעבר הירדן.

זכות בכורה: לממשלה זכות בכורה לתוצרת בעיתות מלחמה.

איסור העברה: אין זכות להעביר, להחכיר, למשכן וכדומה איזה שהן מזכויות הזיכיון.

1925

1 לינואר 1930

**ראשית הזיכיון שניתן לחברת האשלג הא"י
ל"מיצוי המלחים והמינרלים של ים המלח"**

ראשית מפעלי האשלג והברום בצפון ים המלח

1952

**מפעלי
ים המלח**

1925

צפון ים המלח

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

צפון ים המלח

מבט אווירי ממערב למזרח (1936)

ברכות מלח
ברכות מלח

מטבח וחדר אוכל

וילה חבו

הגשר
הישן

בימטה

מנויים

מחסן

מוסך

מנהל

מגורים

הגשר
החדש

דבורה

העלת מים

1925

**עובדי חברת האשלג הא"י
צפון ים המלח, נובמבר 1930**

מריסיס

קמינר

נובומייסקי לנגוצקי
ון-פריזלנד
בלומין

לורד
לייטון

קולונל מיג'ור
טולוק טולוק

קרסיקוב

פונק

קון

1925

הנחת צינור שאיבה באורך 798 מטר (קוטר 30")
53 מטר בעומק הים
צפון ים המלח (1932)

1952

מפעלי
ים המלח

פי השאיבה

2. הורדת הצינור לים

1. הגעת פרקי הצינור לשטח

4. אמודאי יורד מתחת למים
לחבר את הפרקים

3. הצפת הצינור והובלתו אל תוך המים

PALESTINE POTASH LTD.
HAIFA - TEL AVIV

1925

5. תמרון עם סירה גוררת
בים סוער

6. נובומייסקי ומייג'ור טולוק
מקבלים את פני הנציב העליון,
גנרל ווקף, לורד וליידי רידינג
ופנחס רוטנברג.
משיט את הסירה קולונל טולוק

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

מפעלי האשלג והברום בצפון ים המלח (1944)

1925

איסוף ידני של הקרנליט, בצפון ים המלח (1934)

1952

מפעלי
ים המלח

1925

איסוף ידני של הקרנליט, בצפון ים המלח (1934)

1952

מפעלי
ים המלח

1925

איסוף ידני של הקרנליט, בצפון ים המלח (1934)

1952

מפעלי
ים המלח

PP
L

1925

1952

מפעלי
ים המלח

דוברות ראשונות
לאיסוף קרנליט

PALESTINE POTASH LTD.
HAIFA, ISRAEL

1925

התקדמות בפיתוח דוברות הקרנליט

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

קו מוצף להזרמת קרנליט מהדוברה לביהח"ר
צפון ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ילדי ה"שכונה" בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ילדי ה"שכונה" בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

"בית ההנהלה" בצפון ים המלח

שטח הזיכיון בצפון ים המלח (1948)
22,224 דונם,
מהם 2,696 בעבר הירדן

PALESTINE POTASH LTD.
SHEWAN TOMES & CO. LTD. SOLE AGENTS

1925

סדום ("דרום")

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

1 מאי 1934

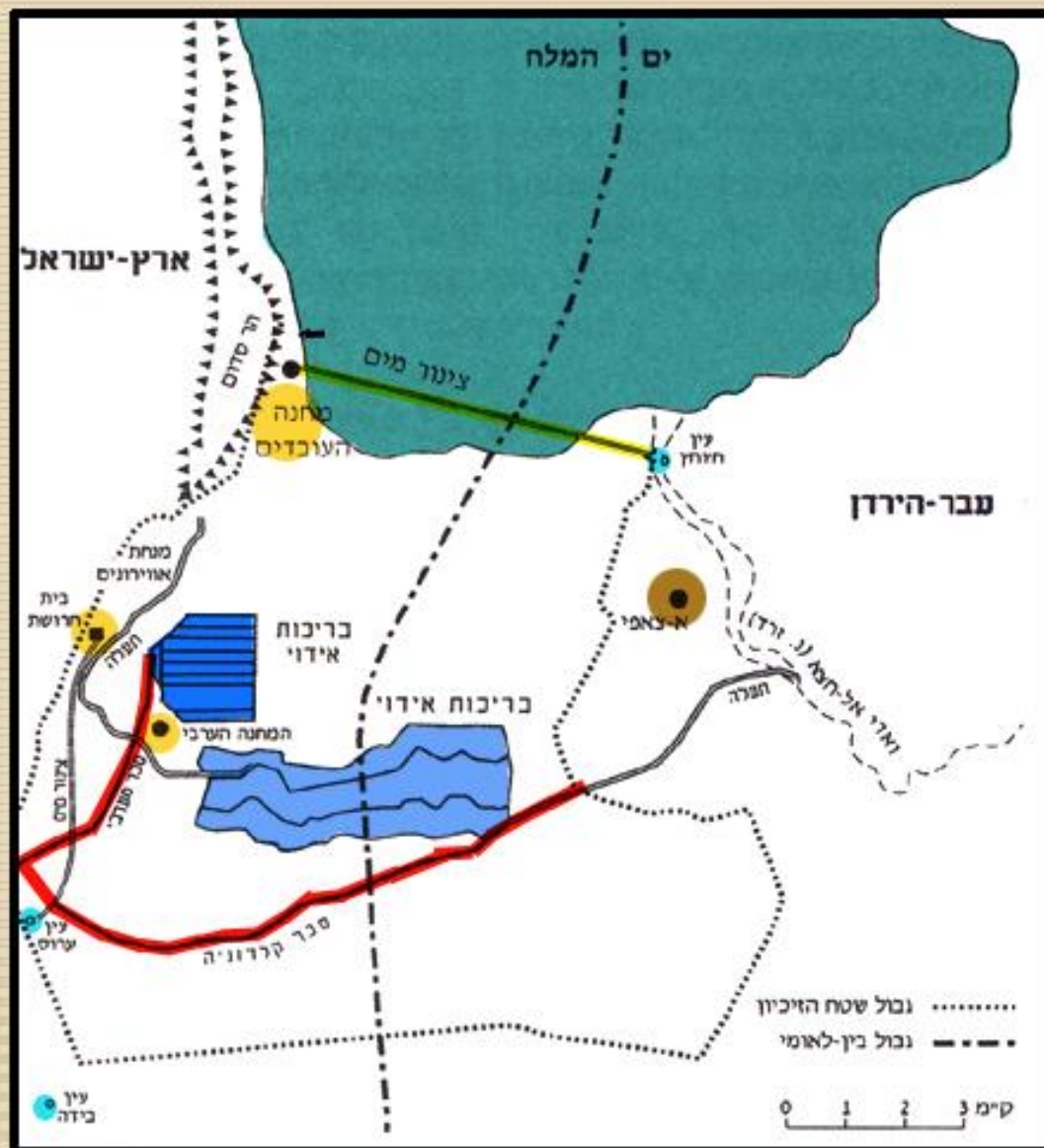
קבוצת המפליגים הראשונים להקמת המפעל בסדום

נובומייסקי

**מפת
אזור הזיכיון
בסדום**

DP
L

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ימים ראשונים בסדום (1934)

מביאים מים
בעזרת גמלים...

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

ימים ראשונים בסדום

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

בניית המחסן הראשון בסדום (1934)

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ראשית מחנה העובדים בסדום (1934)

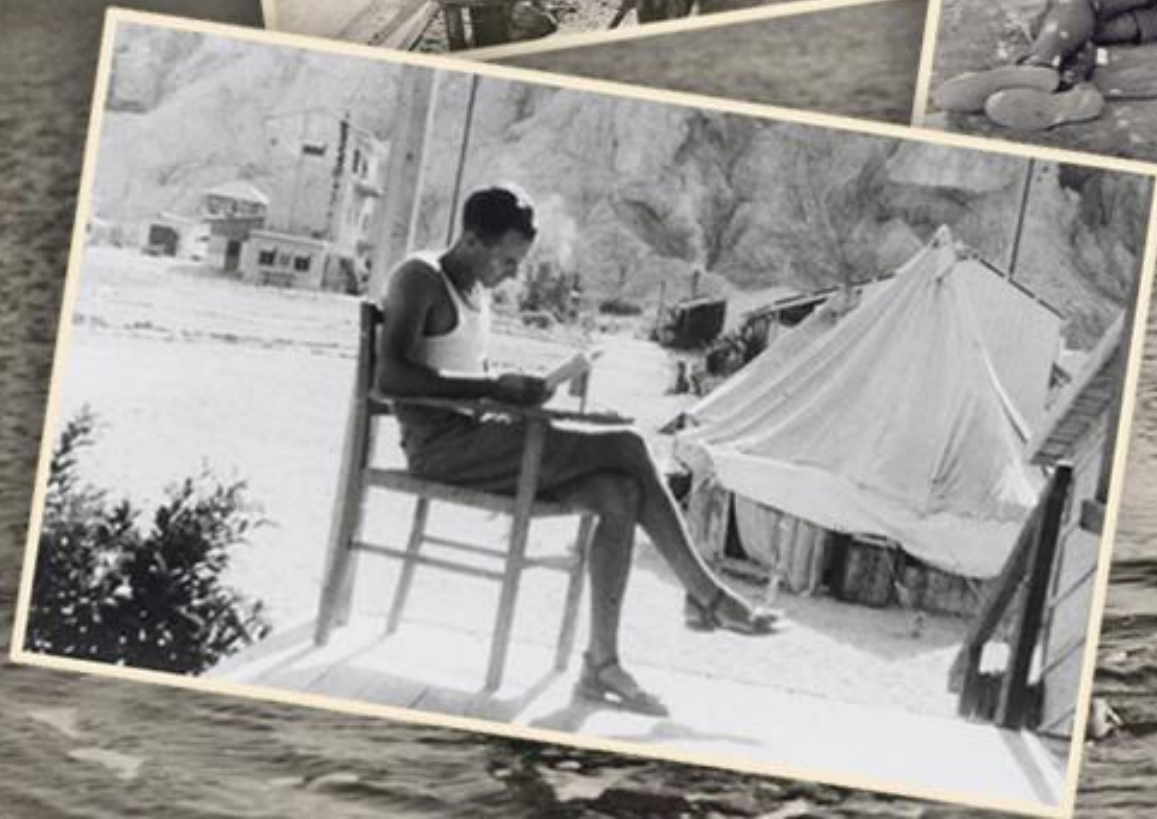
1925

1952

מפעלי
ים המלח

אנשים
במחנה סדום

1925

**אנשים
במחנה סדום**

1952

**מפעלי
ים המלח**

1925

1952

מפעלי
ים המלח

צריף שינה בסדום

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

מבט מהר סדום על מחנה העובדים 1938

1925

1952

מפעלי
ים המלח

בית הבטחון

מועדון "הפקידים"

מבט מהים על המחנה בסדום (1937)

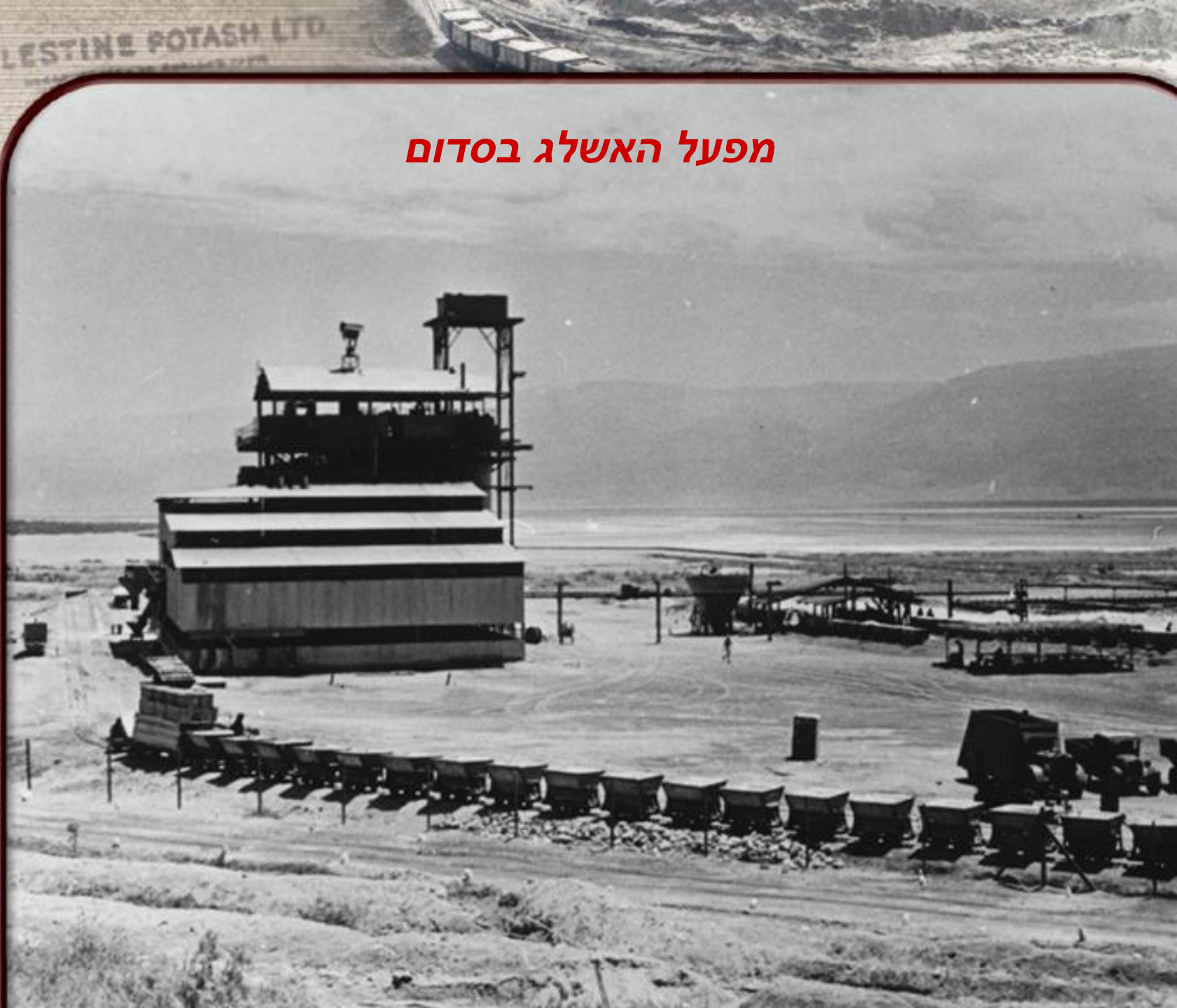
1925

1952

מפעלי
ים המלח

מפעל האשלג בסדום

1925

1952

מפעלי
ים המלח

"מחלקה ראשונה" בקו: מחנה העובדים – ביהח"ר בסדום

PP
L

1925

1952

מפעלי
ים המלח

הדרג הניהולי, סדום (1944)

1925

1952

מפעלי
ים המלח

יהודה אלמוג (קופלביץ)
נושא דברים לקבוצת אנשים
מ"הפלוגה המקובצת"
בסדום

1925

1952

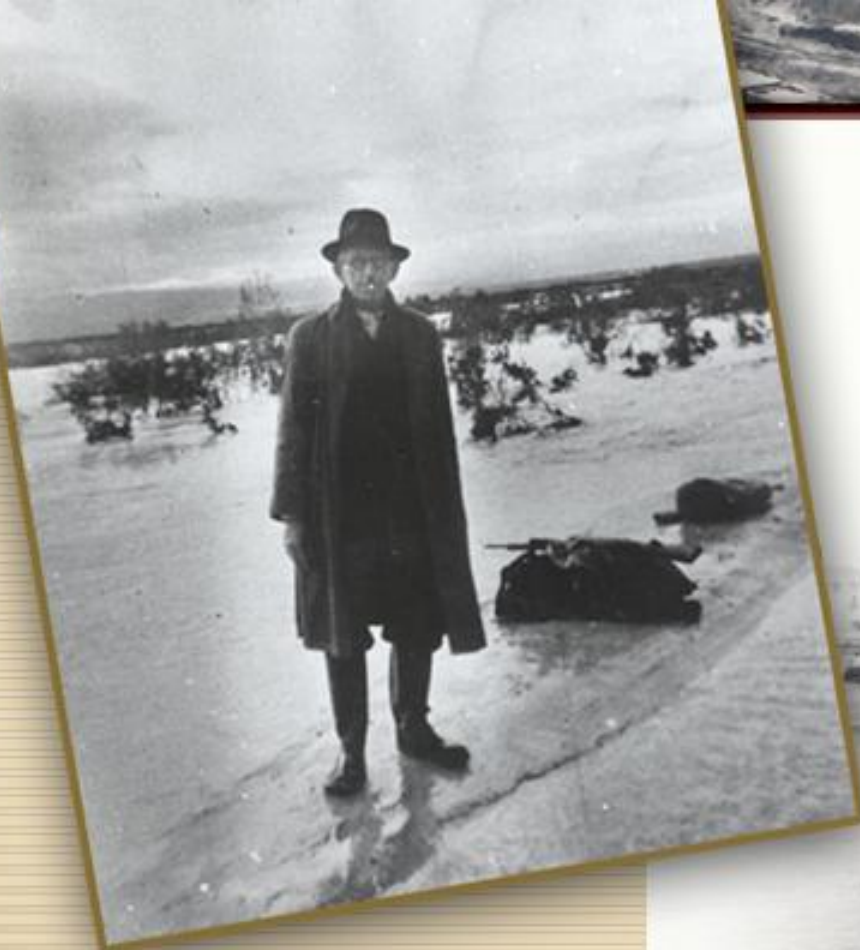
מפעלי
ים המלח

"מערת הקולונל" בסדום

PL

1925

שיטפון בסדום

1952

**בקרת נזקים
ע"י המהנדס הראשי
נחום קון**

**מפעלי
ים המלח**

1925

1952

מפעלי
ים המלח

**הנחת קו מים מתוקים לרוחב ים המלח
מא-צאפי בעבר הירדן למחנה העובדים שבסדום (1942)**

1925

1952

מפעלי

ים המלח

הזרמת מי הים לתעלת ההזנה, דרך צינורות עץ
סדום (1936)

PALESTINE POTASH LTD.
HAIFA - TEL AVIV

1925

1952

מפעלי
ים המלח

איסוף ידני של הקרנליט (סדום)

1925

1952

מפעלי
ים המלח

העמסת קרוניות באשלג

1925

1952

העמסת קרונים באשלג בביהח"ר בסדום

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
HAIFA - TEL AVIV

1925

מסעף רכבות בסדום

1952

מפעלי
ים המלח

1925

המזח ("הגשר") בסדום
מבט מההר

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

רכבת עולה על המזח ("הגשר") בסדום

"מעונת" דלק

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

קרוניות האשלג ממתינות לפריקה על "הגשר" (סדום)

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

ריקון האשלג מהקרוניות
ל"מעונה" (דוברה), בסדום

1925

קרוניות מרוקנות

1952

מפעלי
ים המלח

עמדת ירי
עם פרוז'קטור

מבנה מגורי
מנהל הנמל

משטחי קרוניות
להעברת משאות

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

המזח ("הגשר") בסדום

הגשר
החדש

מיכלי דלק

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

מְעוֹנָה מִתְמַרְנַת לִיד "הַגֶּשֶׁר" בַּסְדוּם

1952

מפעלי
ים המלח

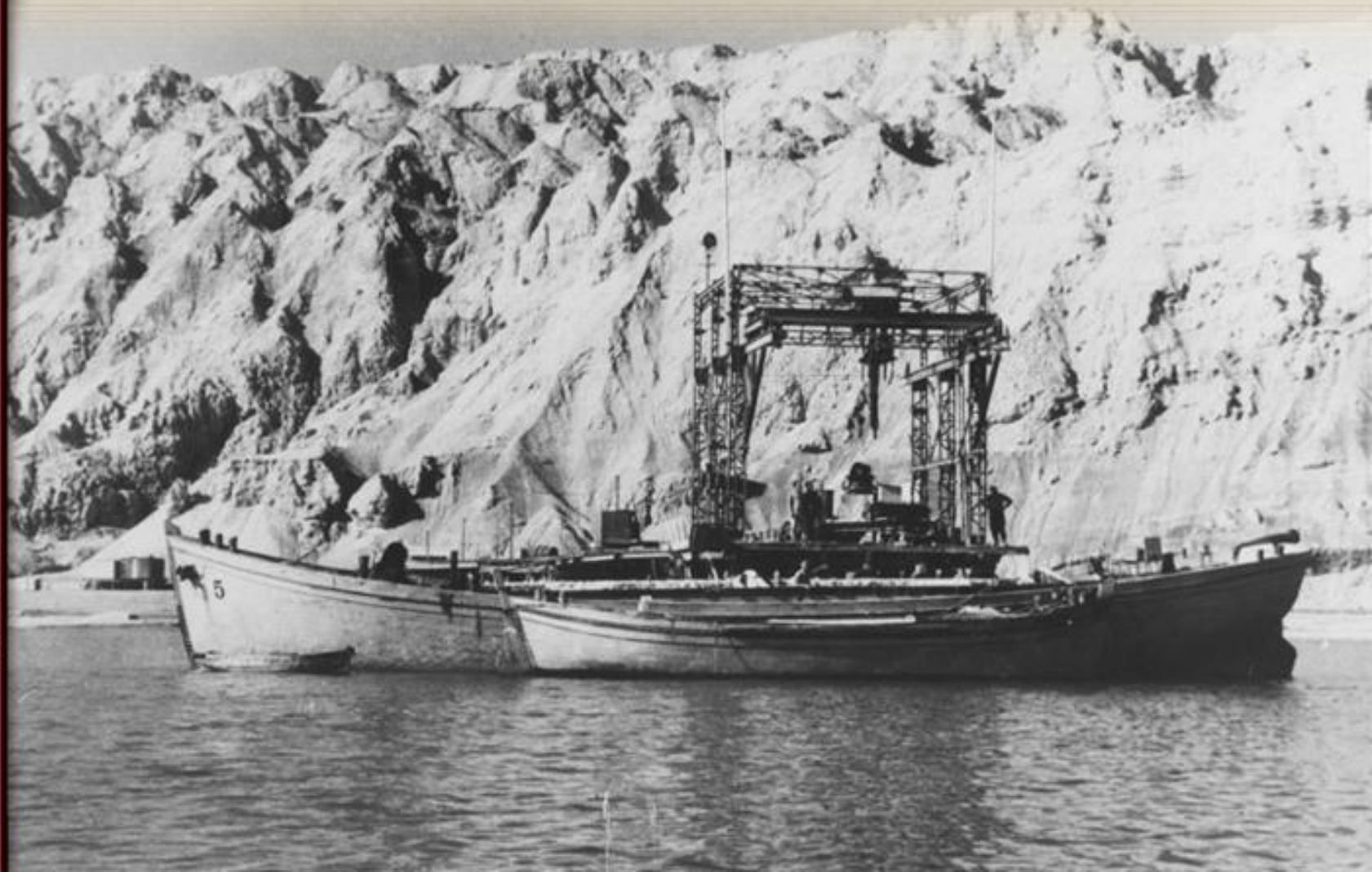
1925

1952

מפעלי
ים המלח

מעונות ממתכות ליד "הגשר" בסדום

1925

1952

מפעלי
ים המלח

גרירת מעונה (דוברה) מהמזח בסדום, לצפון ים המלח

הר סדום

"הגשר"

כלי שיט ממתונים ליד "הגשר" בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

מפליגים לסדום
"מהגשר"
בצפון ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

1925

1952

מפעלי
ים המלח

פריסת מערך השינוע

לקוחות
ברחבי
העולם

נמל חיפה

רכבת משא
180 ק"מ

משאית 40 ק"מ

רכבת
ירושלים

המפעל בצפון

רכבת 2 ק"מ

המזח בצפון

שייט 80 ק"מ

המזח בסדום

רכבת 7 ק"מ

המפעל בסדום

1925

1952

מפעלי
ים המלח

שקי אשלג (102 ק"ג) בדרכם
מים המלח לנמל חיפה

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

"משאית בראשית"

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.
ESTD 1925

**חלקים מתחנת הכוח
מובלים מירושלים לצפון ים המלח (1931)**

1925

שיירת משאיות Brockway של "חברת הובלה" יוצאת מצפון ים המלח לירושלים (1937)

משאית 15 טון (1946)

מחנה העובדים

השכונה היהודית

1952

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

שיירת משאיות מירושלים לצפון ים המלח
מאורעות 1936-39

1925

1952

מפעלי
ים המלח

המשרד הראשי של חברת האשלג
רח' קרן היסוד 32, ירושלים
כיום: המשרד הראשי של U-Bank

1925

1952

מפעלי
ים המלח

התפלגות העובדים בצפון ים המלח ובסדום 1938-1948

יהודים	ערבים	סה"כ
--------	-------	------

1938	361	194	555	צפון ים המלח
1948	282	255	537	

1938	206	469	675	סדום
1948	445	258	703	

1925

1952

מפעלי
ים המלח

**שטחי בריכות האידוי והזיכיון בצפון ים המלח ובסדום
1947, (אלפי דונם)**

צפון ים המלח	סדום	סה"כ
בריכות	8.7 (1.2) 12.5 (2.2)	21.2 (3.7)
שטח הזיכיון	16.7	101.3 118.0

בריכת אידוי

(קרנליט)

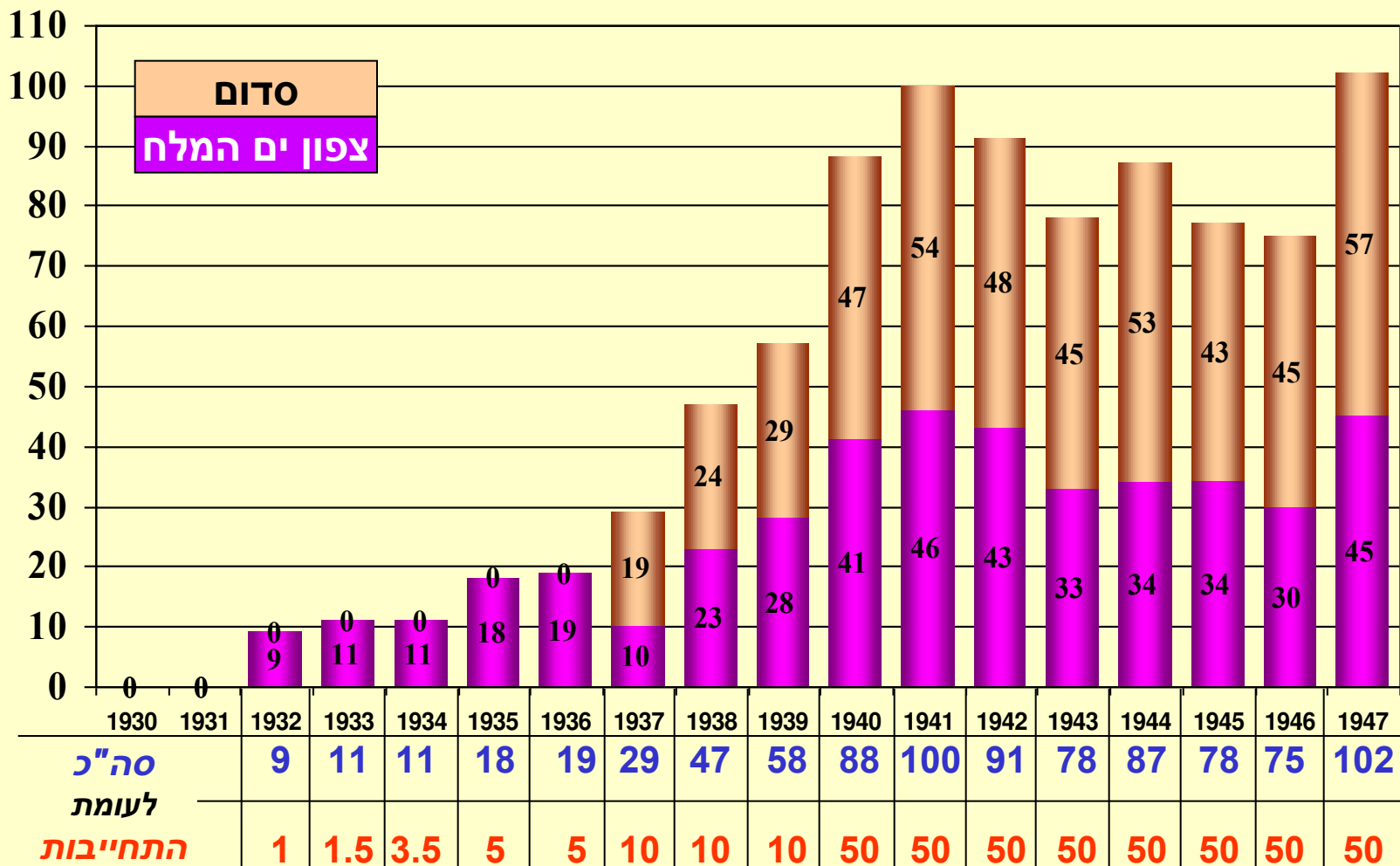
1925

1952

מפעלי
ים המלח

תפוקת האשלג 1930-1947 (אלפי טון)

סה"כ הופקו 1,040,000 טון אשלג

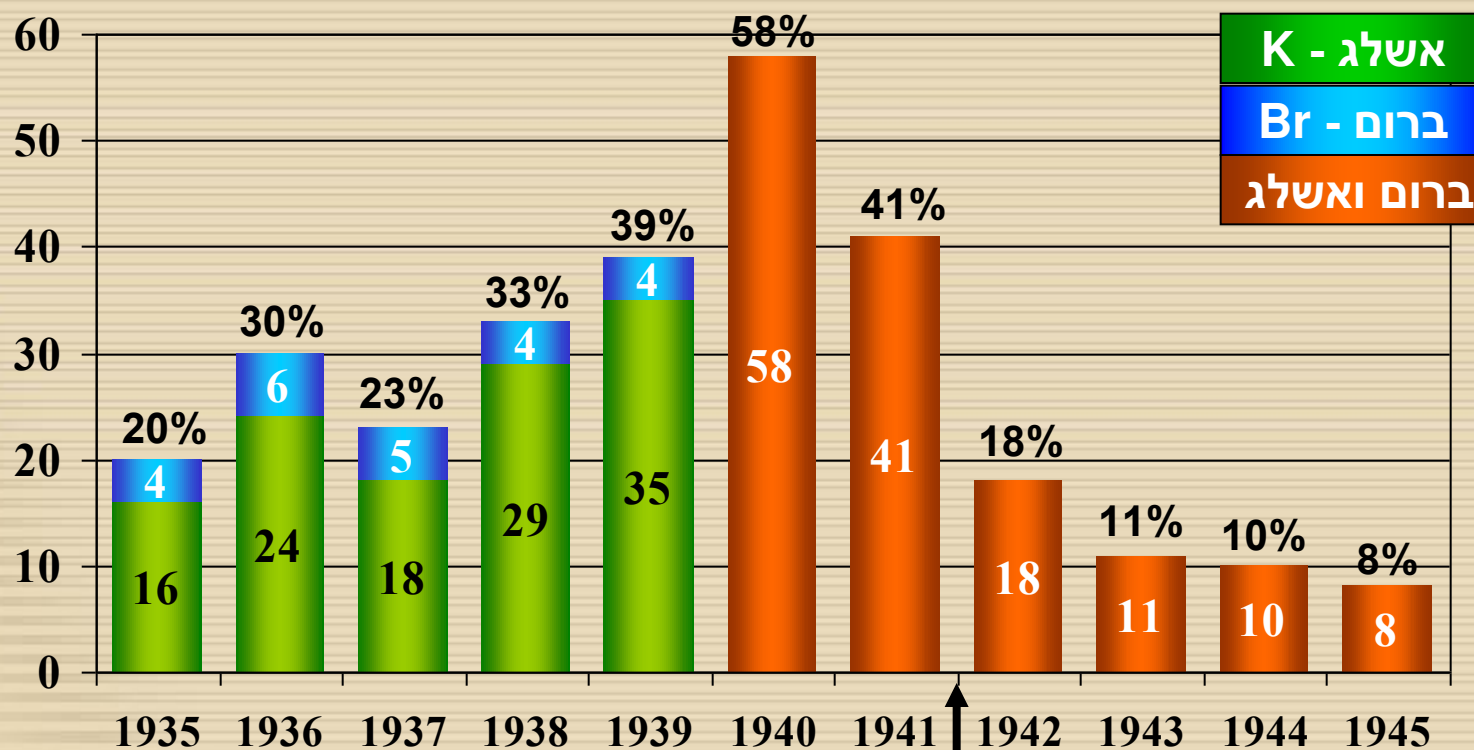
1925

1952

מפעלי
ים המלח

חלקה של תוצרת חברת האשלג ביצוא מארץ ישראל (באחוזים) 1935-1947

תחילת
ייצוא יהלומים
מהארץ

1925

1952

מפעלי
ים המלח

29 לנובמבר 1947
מפת חלוקת
ארץ ישראל
ע"י האו"ם
לשתי מדינות:
יהודית וערבית

1925

אבני דרך בנושאי ביטחון

מלחמת העצמאות

29 בנובמבר 1947 החלטת האו"ם על חלוקת א"י לשתי מדינות: האחת יהודית והשניה ערבית.

1948

- ◀ צלפים יורים על השיירות בדרך לירושלים.
- ◀ הקמת שדה תעופה בצפון ים המלח
- ◀ הפסקות בהזרמת מים מא-צאפי לסדום.
- ◀ לוי שפיגלמן (מפקד ההגנה בסדום) נפצע בשיירה לירושלים ומת מפצעיו.
- ◀ חוסר בדלק משבש פעולות המפעלים.
- ◀ ירי על בית החרושת בסדום.
- ◀ ירי על מחנה ג' בסדום.
- ◀ התקלות באיזור עין ערוס.
- ◀ **הפסקת הקשר היבשתי עם ירושלים וראשית המצור בצפון ובדרום ים המלח.**
- ◀ הרוג ראשון בעת טיפול בתעלת מים (עין בידה).
- ◀ הארכת מסלול שדה התעופה שליד בית החרושת בסדום (דו מנועי, 7 איש).
- ◀ ניתוק צינור המים מא-צאפי ותחילת הבאת מים בסירות מצפון ים המלח.
- ◀ חמישה עובדים נלקחים בשבי ע"י הירדנים, בברכות שבסדום.
- ◀ נובומייסקי מנהל מו"מ עם הירדנים על ניטרול המפעלים, באישור ובתיאום עם בן גוריון
- ◀ **ליל 19-20 במאי – פינוי צפון ים המלח ובית הערבה לסדום.**

1952

מפעלי

ים המלח

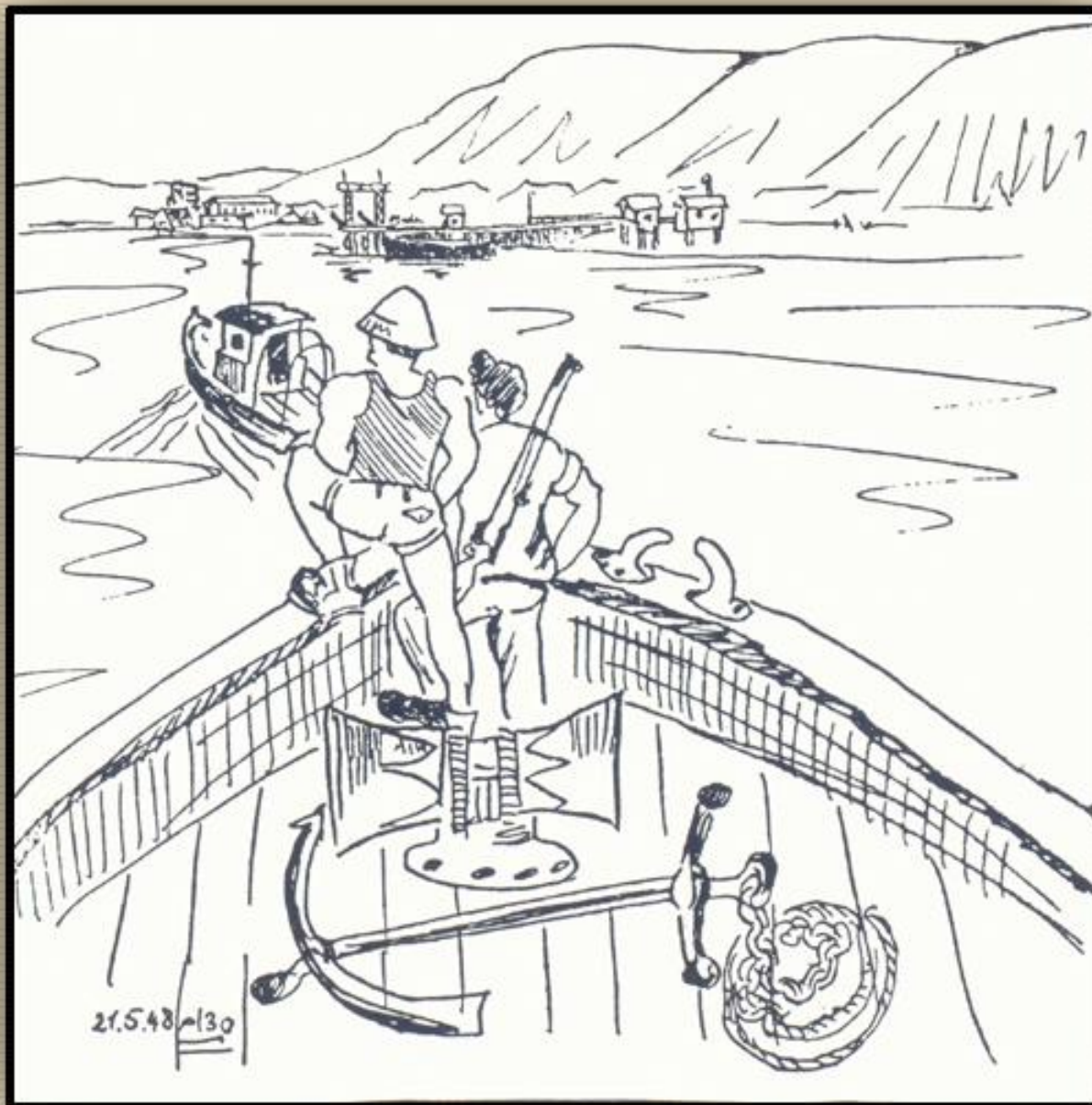
1925

1952

מפעלי
ים המלח

ציור מיום פינוי
צפון ים המלח
לסדום
21.5.1948
צייר מנחם סופר
איש הפלמ"ח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

בזיזת המפעל
בצפון ים המלח
עם פינוי העובדים לסדום
(מאי 1948)

1925

1952

מפעלי
ים המלח

אבני דרך בנושאי ביטחון

1948 המשך

- ◀ הקמת שדה תעופה למטוסי תובלה במישור עמיעז.
- ◀ הפגזות ארטילריה והפצצת מטוסים.
- ◀ היתקליות.
- ◀ תקיפת משטרת א-צאפי.
- ◀ 25 נובמבר "מבצע לוט". הפלמ"ח מגיע לסדום והמצור מסתיים.

סד"כ לוחמים בסדום (29 ביוני 1948)

סה"כ	בחורות	בחורים	
64	20	44	פלמ"ח
86	19	67	חברי בית הערבה
152	4	148	עובדי חברת האשלג
68	12	56	פלוגת הקבוץ המאוחד
9		9	אחרים
379	55	324	סה"כ

מיקום בשטח

196	במחנה א' (למרגלות הר סדום ובשדה התעופה)
49	במחנה ב' (בבית החרושת)
134	במחנה ג' (ליד סכר הבטון)
379	סה"כ

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

אבני דרך בנושאי ביטחון

15 במאי 1948 – מצבת הנשק בין ים המלח לירושלים - השוואה

מטילי פיאט	מרגמות 3"	מרגמות 2"	תת מקלעים	מקלעים בינוניים	מקלעים קלים	רובים	
3	2	7	34	3	17	413	ים המלח
2	4	24	502	6	28	1011	ירושלים

1952

מפעלי

ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

תצפית מהר סדום על המחנה (1948)

1925

1952

מפעלי
ים המלח

מטוס תובלה (דקוטה) במישור עמיעז, סדום 1948

1925

1952

מפעלי

ים המלח

הנופלים במאורעות ובמלחמות

מאורעות 1936-1939 8 נופלים

1940 2 נופלים

מלחמת העצמאות 1947-1948 14 נופלים

1948-1952 2 נופלים

יהי זכרם ברוך

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

א פ י ל ו ג

1948-1952

**קומץ "שומרי גחלת" נשארו לשמור ולתחזק
את המפעל בסדום**

1952

**מפעלי
ים המלח**

1925

1952

מפעלי
ים המלח

בודדים במרחב סדום, 1950

לנגוצקי

1925

1952

מפעלי
ים המלח

שדה התעופה שליד ביהח"ר, סדום 1949

מאיר משל

לנגוצקי

1925

1952

מפעלי
ים המלח

א פ י ל ו ג

1948-1952

- יולי 1948** ♦ יהודה אלמוג ושני מהנדסים מהחברה דורשים מהממשלה "חקירת מחדלי נובומייסקי" במטרה להלאים את החברה ולשתף את הפועלים בניהולה.
- אוקטובר 1948** ♦ הממשלה הקימה את "ועדת ים המלח" שכללה שבעה חברים, עימם נמנו יהודה אלמוג ואחד המהנדסים המתלוננים.
- אוגוסט 1949** ♦ מסקנות הוועדה:
◀ אין לתת אמון בהנהלת חב' האשלג. הוועדה מותחת ביקורת על תהליכי הייצור של החברה ובפרט על ה"שימוש בבריכות אידוי", שבגינם מוגבל היקף הייצור.
◀ יש להלאים את הזיכיון ולשתף את הפועלים בניהולו.
- ספטמבר 1949** ♦ בן גוריון, שרת וקפלן סיכמו מסגרת שביטלה את מסקנות הוועדה והחליטה על מתן הלוואה של 3 מיליון \$ ודרשה שהחברה תגייס 5-8 מיליון \$ נוספים. החברה תהפוך לישראלית ולממשלה תהיה נציגות בדירקטוריון.
- אוקטובר 1949** ♦ חרף החלטת בן גוריון החליטה ועדת הכספים כי:
"יתכן שבמועד מסויים תחשוב הממשלה לקבל לרשותה היא את הנהלת החברה ואת הבעלות עליה".

1925

1952

מפעלי
ים המלח

א פ י ל ו ג

1952-1948

החלטת וועדת הכספים של הכנסת גרמה נזק בלתי הפיך שפגע אנושות במאמצי
נובומייסקי לגייס כספים בעולם.
נובומייסקי הגדיר זאת כך:
"משולה החברה למתאגרף הנלקח לזירה
כשידיו קשורות היטב מאחורי גבו,
ואחר כך מאשימים אותו שהפסיד בתחרות".
ועוד הוסיף במאמר בעיתון "הארץ":
"אפשר היה להצדיק הלאמה של אוצרות טבעיים בנימוקים חיוביים
של האינטרסים הלאומיים. השימוש בהצהרות מסולפות ובהוצאת דיבה
לא היו דרושים לכך".

ספטמבר 1951 ♦ ועדת המנהלים של החברה מציעה למכור את הזיכיון לממשלת ישראל.

אוקטובר 1951 ♦ הממשלה מודיעה על ביטול הזיכיון בגלל הנימוקים הבאים:
א. הזיכיון אינו מופעל ביעילות.
ב. החברה לא ייצרה את מינימום האשלג כמתחייב בזיכיון.
ג. החברה לא שילמה לממשלה את הסכומים המגיעים לה.

יוני 1952 ♦ חברת האשלג הא"י הולאמה ובמקומה הוקמה חברת מפעלי ים המלח בע"מ.

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

1952

מפעלי
ים המלח

סיכום פעילות חברת האשלג הא"י

- ◆ זכייה ב"זיכיון" כנגד כל הסיכויים, לאחר עשר שנות מאמץ בינלאומי.
- ◆ פיתוח טכנולוגיות ושיטות ייחודיות להפקת אשלג וברום.
- ◆ הקמת בתי חרושת, מחנות עובדים ושכונות מגורים, בצפון ים המלח ובסדום, בתנאי אקלים קיצוני, בנקודות שהיו המרוחקות והמבודדות ביותר בארץ ישראל דאז.
- ◆ גיבוש צוות מקצועי ברמה גבוהה ביותר, שהזדהה עם המפעל וקשר גורלו לחברה ולאיזור.
- ◆ עמידה בכל מכסות המינימום שנקבעו לחברה בתנאי הזיכיון ואף למעלה מכך.
- ◆ פיתוח האיזור שמעבר למפעלים- בית הערבה, מלון קליה, ומקומות נוספים.
- ◆ העסקת אלפי עובדים יהודים וערבים שפעלו יחדיו בהרמוניה.
- ◆ ייצור וייצוא למעלה ממיליון טון אשלג וברום.
- ◆ החברה ייצאה בשנות ה-40 כ-50% מסך הייצוא מארץ ישראל.
- ◆ החברה הפכה בשנות ה-40 לחברה הייצרנית הגדולה ביותר בארץ.
- ◆ שנת 1947 נשאה בחובה סיכויים רבים לפריצת דרך בייצור.
- ◆ ההחלטה על חלוקת הארץ לשתי מדינות ב-29 לנובמבר 1947,
- ◆ היוותה את ראשית טרגדיית הקריסה של החברה.
- ◆ עובדי ולוחמי צפון ים המלח פונו לסדום ב-19 למאי 1948, ובכך הושמד לחלוטין המפעל שבצפון.
- ◆ עם תום מלחמת העצמאות העלילו עובדים לשעבר בחברה על "מחדלי נובומייסקי" ובכך גרמו בסופו של דבר לכישלון בגיוס כספים בעולם לחידוש פעילות החברה.

1925

דמויות מפתח

משה נובומייסקי

חוזה ומגשים

התעשיות בים המלח

1873-1961

נטמן בבית הקברות הישן
רח' טרומפלדור
תל אביב

1952

מפעלי

ים המלח

1925

דמויות מפתח

מוסיה לנגוצקי

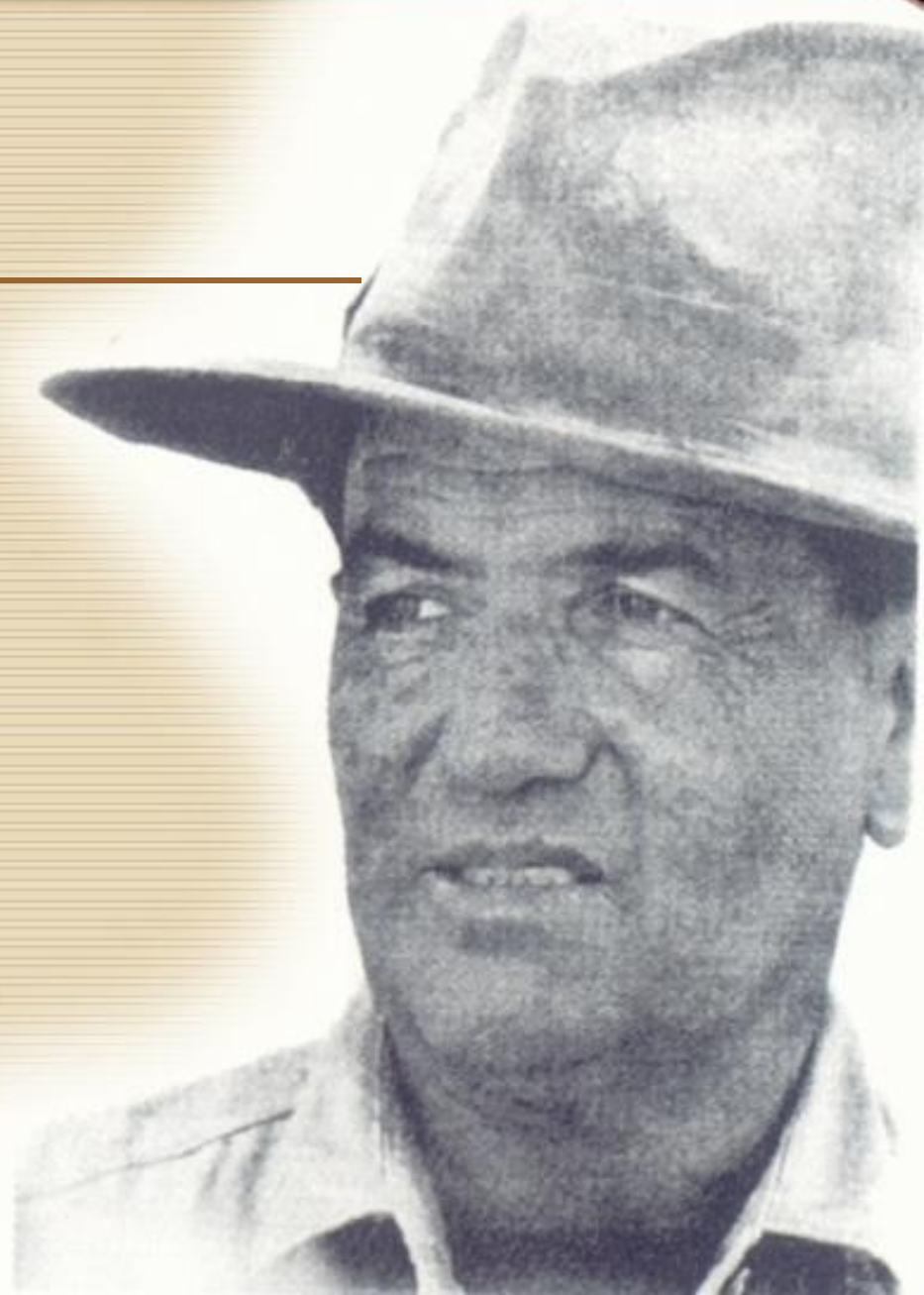
החלוץ העברי הראשון

בחבל ים המלח

1901-1986

נטמן בבית הקברות

בקבוץ עין גדי

1952

מפעלי

ים המלח

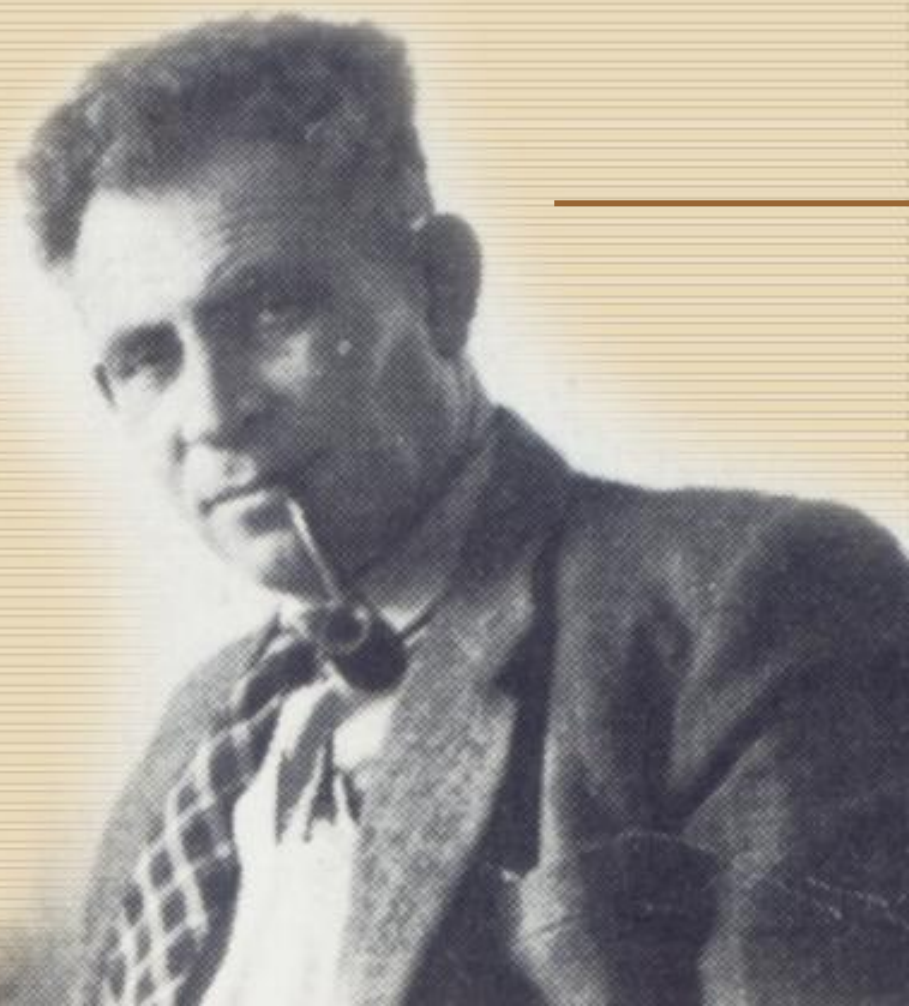
1925

דמויות מפתח

לוי שפיגלמן

מפקד ה"הגנה" בסדום
נהרג בדצמבר 1947
בשיירה לירושלים
1900-1948

נטמן בבית הקברות הצבאי
בקבוץ קרית ענבים

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

דמויות מפתח

גואל לויצקי

מפקד ה"הגנה" בסדום
במלחמת העצמאות

תודתנו לכל האנשים שנתנו להציג תמונות מאוספים במצגת זו:

- ◇ אילן חיים, מעזבון של אהרון פרידמן ז"ל
- ◇ תמונה מעזבון של מוניה בלובשטיין ז"ל
- ◇ תמונות מעזבון של גדעון שיפטן ז"ל
- ◇ תמונות מעזבון של אפרים יונס ז"ל
- ◇ תמונות מארכיון חברת מפעלי ים המלח
- ◇ מפות מארכיון טוביהו באוניברסיטת באר שבע
- ◇ תמונות מארכיון קבוץ כברי
- ◇ תמונות מ-אצ"מ, קק"ל
- ◇ תמונות מספרו של דב גביש "מלח הארץ"
- ◇ תמונות מספרו של דוד קורן "מול הים הכבד"
- ◇ תמונות מספרו של דוד קורן "ההגנה על סדום"
- ◇ יואל גולדווסר, מעזבון של קולונל טולוק
- ◇ תמונות מהאוסף של משה וחווה ליכטנשטיין
- ◇ יוסי לנגוצקי, מעזבון של מוסיה לנגוצקי ז"ל

תחקיר וכתובת המצגת: יוסי לנגוצקי
עיצוב גרפי: נעמי שפירא

תודה על ההקשבה.

מפעלי
ים המלח

Palestine
Potash

1925

עיקרי הזיכיון IV

דרכים ומסילות

הממשלה תסלול, תוך שנתיים, כביש עד לציר ירושלים-יריחו.
הוגדרו מפרטי המשאיות להובלת התוצרת.
רשות לבנות רכבל לירושלים.
אם הממשלה תבנה מסילת ברזל לערבה ו/או לבית שאן מחירי התובלה יקבעו ע"י מומחה בריטי.
באם הממשלה לא תבנה מסילות, תהיה החברה רשאית לעשות זאת בעצמה.

1952

לממשלה רשות לבטל את הזיכיון במקרים הבאים:

באם החברה החכירה שטחים ו/או אינטרס בזיכיון ללא רשות.
הזיכיון אינו מנוצל כהלכה.
אי עמידה במכסות הייצור שנקבעו שלוש שנים ברצף.
אם לפני תום 10 שנים לא הוכיחה החברה כי בכוונתה להקים מפעלים שייצרו מינימום של 50,000 אשלג טון/שנה.

מפעלי
ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

PALESTINE POTASH LTD.

המזח בשקיעה,
בצפון ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

תהליכי הייצור

1925

1952

מפעלי
ים המלח

משאיות שרופות בדרך לירושלים (1938)

1925

1952

מפעלי
ים המלח

עמדת השמירה על שפת הירדן

PALESTINE POTASH LTD.
HAIFA - TEL AVIV

1925

1952

מפעלי
ים המלח

משמר נייד בסדום
(1936-1939)

PALESTINE POTASH LTD.
JERUSALEM

1925

מטח כבוד ללוחמים שנהרגו בקרב ליד עין ערוס (עין תמר)
סדום, 1936

1952

מפעלי

ים המלח

1925

1952

מפעלי
ים המלח

לוחמי הפלמ"ח - ב"מבצע לוט" (נובמבר 1948)

